

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Кафедра педагогіки початкової освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до підготовки і проведення

**ФАХОВОГО ЕКЗАМЕНУ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Перший (бакалаврський) рівень

Галузь знань   01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність   013 Початкова освіта

**Івано-Франківськ,
2020**

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ФАХОВОГО ЕКЗАМЕНУ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Атестація випускників у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №1 від 27 січня 2015 р.) та введеного в дію наказом ректора університету (№33 від 27 січня 2015 р.), інших нормативних актів України з питань освіти. Комплексній перевірці й оцінці під час фахового екзамену з фундаментальних дисциплін початкової освіти підлягає науково-теоретична та практична фахова підготовка студентів-випускників з метою встановлення відповідності їх кваліфікаційного рівня вимогам освітньо-професійної програми «Початкова освіта», перший (бакалаврський) рівень, навчальному планові. Перелік професійно-орієнтованих дисциплін, з яких формується програма комплексного державного екзамену, визначається освітньо-професійною програмою, а їх кількість, відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії не перевищує чотирьох (педагогіка, сучасна українська мова, математика, основи природознавства). Державна атестація з означених дисциплін дає можливість перевірити рівень сформованості у майбутніх учителів початкової школи загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, насамперед педагогічної (дидактична, виховна, організаційна), а також предметних (філологічна, математична, природничо-наукова), які є основою для формування методичної компетентності випускників. Контент предметних компетентностей тісно пов'язаний із змістом освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Фаховий екзамен з фундаментальних дисциплін початкової освіти дає змогу виявити рівень досягнення таких програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта»:

РН1 Володіння системою наукових знань із дисциплін загальної та професійної підготовки. Знання сучасних теоретичних основ освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

РН2 Знання мети, завдань, змісту, методів, організаційних форм і засобів початкової освіти, сутності процесів виховання, навчання й розвитку учнів початкової школи; структури календарно-тематичного планування,

особливостей ведення журналу обліку успішності учнів; специфіки виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності.

РН3 Знання вікових особливостей дітей, індивідуальних відмінностей у перебігу їхніх пізнавальних процесів.

РН4 Знання закономірностей та теорії процесу навчального пізнання, сучасних навчальних технологій.

РН5 Знання сутності методичних систем навчання учнів початкової школи освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової освіти, сучасних методів навчання в умовах інклюзії.

РН6 Знання нормативних документів, що регламентують початкову освіту: Державного стандарту початкової освіти, навчальних програм предметів, які вивчаються в початковій школі, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, вимог Концепції Нової української школи

РН7 Уміння застосовувати знання із дисциплін загальної та професійної підготовки у педагогічній діяльності.

РН8 Уміння проектувати процес навчання предмета у вигляді календарно-тематичного планування для певного класу, теми.

РН9 Уміння розробляти проекти уроків з певного предмета та їх фрагменти.

РН10 Уміння здійснювати моніторинг якості навчальних досягнень учнів з певної теми, контроль і оцінювання навчальних досягнень молодших школярів згідно з критеріями оцінювання та відповідно до державних вимог до рівня навчальних досягнень учнів, визначених програмою з певного предмета. Уміння використовувати сучасні психолого-педагогічні методики діагностування молодших школярів.

РН11 Уміння проводити уроки в початковій школі, аналізувати урок щодо досягнення його мети й завдань, оцінювати ефективність застосованих форм, методів, засобів і технологій, використовувати інноваційні технології вивчення певної освітньої галузі/предмета в класі з інклюзивним навчанням.

РН12 Уміння проектувати зміст і методичний інструментарій проведення виховних заходів у початковій школі.

РН14 Здатність до здійснення ефективної комунікації у процесі вирішення професійно-педагогічних задач, усунення комунікативних бар'єрів, організації навчального діалогу з дітьми з особливими освітніми потребами.

РН15 Здатність прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію із суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, налагоджувати педагогічну співпрацю з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку.

РН16 Здатність до створення безпечного, психологічно комфортного, толерантного, здоров'язбережувального освітнього середовища,

зорієнтованого на особистісний, творчий і духовний розвиток учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних особливостей та регіональних чинників розвитку.

РН17 Здатність до навчання впродовж життя і вдосконалення з високим рівнем автономності набутої під час навчання кваліфікації.

РН18 Здатність аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, працювати в команді, реалізувати свої права й обов'язки як члена демократичного суспільства, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій.

2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

З метою належної організації та проведення державної атестації випускників розроблена та затверджена програма державного іспиту, яка визначає порядок його проведення та критерії оцінки рівня знань студентів, орієнтовний перелік завдань, критерії оцінювання, списки рекомендованої методичної літератури, необхідної для підготовки до екзамену. Відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії програма комплексного державного екзамену оприлюднюється на інформаційних стендах та на сайті кафедри педагогіки початкової освіти <https://kppo.pnu.edu.ua/> не пізніше ніж за півроку до початку атестації. Програма ДЕ включає орієнтовний перелік запитань і завдань з таких навчальних дисциплін:

Педагогіка

Об'єкт, предмет, функції педагогіки. Система педагогічних наук. Основні педагогічні категорії: особистість, розвиток, формування, соціалізація, навчання, виховання, освіта. Джерела педагогіки. Філософські основи педагогіки. Структура освіти відповідно до Закону України «Про освіту». Зміст освіти. Державний стандарт початкової освіти. Загальна характеристика логіки і методів науково-педагогічних досліджень. Поняття про особистість, її розвиток і виховання. Закономірності та рушійні сили розвитку особистості дитини. Вікові особливості фізичного і психічного розвитку особистості молодшого школяра. Поняття про дидактику як науку, її виникнення і розвиток. Предмет і завдання дидактики. Основні категорії дидактики. Особливості організації навчального процесу в початковій школі відповідно до вимог Концепції нової української школи. Сутність і структура процесу навчання. Закони і закономірності навчання. Принципи і правила навчання. Методи і прийоми навчання. Класифікація та характеристика методів навчання. Види навчання. Пояснювально-ілюстративне навчання. Програмоване навчання. Проблемне навчання. Організаційні форми навчання. Урок як основна форма організації навчання в школі. Типи та

структура уроків. Нестандартні уроки в сучасній школі. Педагогічні вимоги до організації та проведення. Діяльність учителя щодо організації навчального процесу. Підготовка вчителя до уроку. Домашня навчальна робота учнів. Контроль навчальної діяльності учнів, його функції, види і форми. Педагогічні вимоги до контролю й оцінки успішності учнів початкової школи. Особливості оцінювання знань учнів за 12-бальною шкалою. Виховання як педагогічна категорія. Сутність національного виховання. Самовиховання. Перевиховання. Закономірності і принципи виховання. Методи і прийоми виховання. Форми організації виховного процесу. Засоби виховання. Поняття про колектив, його ознаки і структура. Види колективів. Особливості формування колективу. Учніське самоврядування в класі і в школі. Позаурочна і позашкільна виховна робота. Педагогіка народознавства у вихованні учнів початкової школи. Родинне (сімейне) виховання. Особливості роботи вчителя початкової школи з батьками дітей. Мета, завдання, форми організації розумового виховання в початковій школі. Формування основ наукового і національного світогляду молодших школярів. Зміст, засоби та організаційні форми морального виховання молодших школярів. Способи та засоби формування культури поведінки учнів початкової школи. Завдання, зміст, форми організації трудового виховання у навчально-виховному процесі початкової школи. Основи профорієнтації молодших школярів. Значення, завдання, форми організації естетичного виховання учнів початкової школи. Зміст, засоби та організаційні форми фізичного виховання молодших школярів. Структура управління освітою в Україні. Загальні принципи управління освітою. Управління закладом загальної середньої освіти. Особливості управління сільською малочисельною школою. Планування і контролювання роботи школи. Основні форми, зміст, функції методичної роботи в школі. Вимоги до методичної роботи та критерії її ефективності. Інновації в освіті. Критерії педагогічних інновацій. Передовий педагогічний досвід, його види, особливості вивчення, узагальнення і впровадження. Технологічний підхід в освіті. Системні педагогічні технології. Класичні технології. Модульні та локальні інноваційні педагогічні технології навчання.

Математика

Множина. Способи задання множини. Рівні множини. Підмножини. Круги Ейлера-Венна. Об'єднання множин. Закони об'єднання множин. Переріз множин. Закони перерізу множин. Число нуль. Відношення "дорівнює", "менше", "більше" на множині цілих невід'ємних чисел. Означення суми двох цілих невід'ємних чисел у кількісній теорії. Існування суми і її єдиність. Дія додавання на множині цілих невід'ємних чисел. Закони додавання.

Означення різниці двох цілих невід'ємних чисел у кількісній теорії. Умова існування різниці. Її єдиність. Зв'язок віднімання з додаванням. Означення добутку двох цілих невід'ємних у кількісній теорії. Існування добутку, його єдиність. Непозиційні й позиційні системи числення. Запис цілих невід'ємних чисел у позиційних системах числення. Алгоритм дій додавання і віднімання над цілими невід'ємними числами в позиційних системах числення. Відношення подільності на множині цілих невід'ємних чисел, його властивості. Подільність суми, добутку, різниці на множині цілих невід'ємних чисел. Десяткові дроби. Означення, правила виконання арифметичних дій з десятковими дробами. Поняття відсотка. Обчислення з відсотками. Дільник, спільний дільник, найбільший спільний дільник двох і більше чисел. Обчислення НСД за допомогою канонічного розкладу. Основна теорема арифметики. Додавання й віднімання додатних раціональних чисел. Закони додавання цілих чисел. Поняття звичайного дроби. Еквівалентні дроби. Основна властивість дроби. Необхідна і достатня умова еквівалентності дробів. Множення і ділення додатних раціональних чисел. Закони множення цих чисел. Поняття рівняння з однією змінною. Рівносильні рівняння. Теореми про рівносильні рівняння. Поняття нерівності з однією змінною. Рівносильні нерівності. Теореми про рівносильні нерівності. Лінійна функція, її властивості та графік. Пряма пропорційність, її властивості і графік. Обернена пропорційність, її властивості та графік. Кратні, спільні кратні, найменше спільне кратне двох і більше чисел. Обчислення НСК за допомогою канонічного розкладу. Поняття висловлення. Логічні операції над висловленнями. Таблиці істинності. Числові нерівності, їх властивості. Бінарні відношення на множині. Властивості бінарних відношень. Деякі геометричні поняття шкільного курсу математики. Площа фігури та її властивості. Закони віднімання цілих невід'ємних чисел. Означення добутку через суму. Закони множення. Правила переходу від однієї позиційної системи числення до іншої.

Сучасна українська мова

Українська мова – державна мова України. Літературна мова й діалекти. Фонетика і фонологія. Основні звукові одиниці мови. Голосні та приголосні звуки. Система фонем сучасної української літературної мови. Історичні чергування голосних фонем. Історичні чергування приголосних фонем. Український наголос, його функції та ознаки. Орфоепія. Типові порушення орфоепічних норм під впливом діалектного оточення. Графіка й орфографія. Принципи українського правопису. Лексикологія. Стилiстична диференціяція лексики української мови. Активний і пасивний склад лексики сучасної української мови. Фразеологія. Лексикографія. Морфеміка. Визначення морфем. Поділ слова на морфем. Дериватологія як окрема лінгвістична

дисципліна. Комплексні одиниці словотвору. Способи словотворення. Словотвір основних частин мови. Морфологія. Система частин мови в сучасній українській мові. Іменник. Лексико-граматичні категорії іменника. Категорії роду, числа, відмінка іменника. Особливості відмінювання іменників. Прикметник як частина мови. Розряди прикметників та принципи їх розмежування. Ступені порівняння якісних прикметників. Субстантивізація прикметників. Числівник як частина мови. Граматичні ознаки числівника. Класифікація числівників за морфологічною будовою та за семантикою. Відмінювання числівників. Займенник як частина мови. Поділ займенників на розряди за значенням. Особливості займенникових парадигм. Явище прономіналізації в сучасній українській мові. Дієслово як самостійна частина мови і як система дієслівних форм. Загальнодієслівні граматичні категорії. Дієприкметник та дієприслівник як особливі форми дієслова. Дієслівні форми на –НО, -ТО. Прислівник як частина мови. Розряди прислівників. Питання про слова категорії стану в лінгвістиці. Прийменник та сполучник як службові частини мови. Частка як службова частина мови. Вигук як особливий лексико-граматичний розряд слів. Звуконаслідувальні слова. Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису. Словосполучення. Класифікація словосполучень. Типи зв'язку слів у словосполученні. Речення. Визначення речення. Основні ознаки речення. Класифікація речень. Предикативний центр речення. Головні члени речення, їх типи, способи вираження. Другорядні члени речення, їх типи та способи вираження. Односкладні речення, їх типи. Повні та неповні речення. Поняття про просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами. Речення з відокремленими другорядними членами. Речення зі вставними і вставленими компонентами. Речення зі звертанням. Складне речення. Загальна характеристика складного речення. Складносурядні речення, їх типи. Пунктуація у складносурядних реченнях. Складнопідрядні речення, особливості їх будови. Класифікація складнопідрядних речень. Пунктуація в складнопідрядних реченнях. Складні безсполучникові речення, їх типи. Пунктуація в складних безсполучникових реченнях. Поняття про складне синтаксичне ціле. Текст як лінгвістична категорія. Конструкції прямої і непрямої мови. Діалог. Полілог. Невласне пряма мова. Пунктуація. Принципи української пунктуації. Система розділових знаків, їх функції. Основні пунктограми української мови.

Основи природознавства

Загальна характеристика Сонячної системи. Гіпотези походження планет Сонячної системи. Форми та розмір Землі. Рух Землі навколо Сонця, його наслідки. Календар. Обертання Землі навколо своєї вісі та лік часу. Фізичні особливості Землі. Рельєф та його формування. Вода на Землі, найважливіші

її властивості. Кругообіг води у природі. Океани та моря. Річки. Озера та болота. Підземні води. Хімічний склад та властивості повітря. Будова атмосфери. Поняття про план місцевості і географічну карту: спільні та відмінні характеристики. Класифікація карт за змістом, призначенням і масштабом. Масштаб, його види. Орієнтування за допомогою компасу, азимуту. Поняття про сторони горизонту. Географічні і топографічні координати. Кут магнітного схилення. Зображення рельєфу на географічних картах. Переваги глобуса над картою. Корінь як вегетативний орган вищих рослин. Стебло як вегетативний орган вищих рослин. Листок як вегетативний орган вищих рослин. Квітка як репродуктивний орган покритонасінних рослин. Порівняльна характеристика Підцарства Одноклітинні і Підцарства Багатоклітинні. Порівняльна характеристика типу Плоскі черви, типу Круглі черви і типу Кільчасті черви. Загальна характеристика типу Членистоногі. Загальна характеристика надкласу Риби. Загальна характеристика класу Земноводні. Загальна характеристика класу Плазуни. Загальна характеристика класу Птахи. Порівняльна характеристика систематичних груп Ссавців.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

3.1. Склад екзаменаційної комісії.

Атестація здійснюється екзаменаційною комісією. Екзаменаційна комісія створюється у складі голови і членів комісії та діє впродовж календарного року.

Персональний склад Екзаменаційної комісії за встановленою формою подається на затвердження ректору університету не пізніше ніж за місяць до початку роботи комісії. Головою Екзаменаційної комісії призначається провідний фахівець у відповідній галузі або провідний науковець відповідного напрямку наукової діяльності. Члени Екзаменаційної комісії призначаються з числа керівників навчальних підрозділів, їх заступників, завідувачів кафедр, професорів, доцентів, старших викладачів, які мають науковий ступінь, визнаних фахівців з відповідних спеціальностей. Для оформлення протоколів Державної екзаменаційної комісії призначається секретар.

Засідання Екзаменаційної комісії є відкритими і проводяться за участю більше ніж половини її складу та обов'язкової присутності голови екзаменаційної комісії. Засідання екзаменаційної комісії оформлюються протоколом.

3.2. Підготовка і проведення атестації.

Для належної підготовки до державної атестації проводяться оглядові лекції та консультації, де розглядаються складні питання, які викликають у

випускників труднощі, надаються методичні рекомендації щодо підготовки і проведення державного екзамену,

Екзаменаційні білети складаються відповідно до програми державного екзамену. Білети затверджуються завідувачем кафедри педагогіки початкової освіти, науково-методичною радою, деканом факультету та проректором з науково-педагогічної роботи.

Не пізніше як за місяць до проведення атестації складається розклад державного екзамену деканатом педагогічного факультету разом з навчальним відділом університету, затверджується проректором з навчальної та науково-педагогічної роботи і доводиться до відома всіх учасників державної атестації. Для проведення атестації навчальним відділом виділяються і закріплюються за ЕК постійні аудиторії.

Списки навчальних груп складаються деканатом відповідно до затвердженого розкладу (не більше 12 осіб (екзаменаційна група) на один день роботи екзаменаційної комісії). Інтервал між державними екзаменами у кожній екзаменаційній групі повинен складати не менше п'яти календарних днів. Документом, що надає дозвіл на допуск студента до складання державних екзаменів, є розпорядження декана факультету, підписане за поданням завідувача випускової кафедри і заступника декана з навчальної роботи, яким одночасно затверджується склад екзаменаційних груп з числа студентів, що виконали всі вимоги навчального плану з відповідної спеціальності і допускаються до проходження атестації.

У Державну екзаменаційну комісію до початку державного екзамену подаються такі документи:

- наказ ректора (декана педагогічного факультету) про допуск студентів до державного іспиту;
- довідка про виконання студентами навчального плану й отримання ними оцінки з навчальних дисциплін, курсових робіт тощо.

До початку іспиту група студенти, які складають його за розкладом у цей день, запрошуються в аудиторію, де відбувається засідання ДЕК. Голова комісії знайомить їх зі складом ЕК і коротко пояснює порядок її роботи. До іспиту запрошуються одночасно не більше 5-ти студентів. Кожному з них для підготовки відповідей виділяють окремий стіл. Необхідні записи студент робить на стандартних аркушах, що видаються комісією. Заслухавши відповіді студента, члени комісії, з дозволу голови ЕК, мають право ставити уточнюючі й додаткові питання, якщо:

- відповідь студента недостатньо повна, позбавлена логічності й визначеності;
- у відповіді допущені суттєві помилки;
- виникають сумніви щодо оцінки знань студента.

3. 3. Оцінювання результатів складання державних екзаменів.

A (90-100) Студент має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення.

B (81-89) Студент має повні, глибокі знання, здатний застосовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Вміє аргументовано використовувати отримані знання в різних ситуаціях, самостійно знаходити інформацію, ставити і розв'язувати наукові проблеми.

C (71-80) Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує основні положення із самостійною і правильною аргументацією.

D (61-70) Студент вміє застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом дає логічні відповіді, однак допускає при цьому неточності.

E (51-60) Студент виявляє знання і розуміння основних положень теоретичного матеріалу. Дає правильні, але недостатньо осмислені відповіді. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, наводити власні приклади на підтвердження власних думок.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з комплексного державного екзамену (державного екзамену) є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за державний екзамен у цілому.

Оцінки державного екзамену виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка комплексного державного екзамену визначається як середня з оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань (якщо інше не визначене програмою державного екзамену). Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні екзаменів, а також про присвоєння студентам кваліфікації та видання випускникам дипломів загального зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

Повторне складання (перескладання) державного екзамену не дозволяється.

Якщо відповідь студента на державному екзамені або захист випускної кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що студент не пройшов атестацію, і в

протоколі засідання екзаменаційної комісії йому виставляється оцінка «незадовільно» (менше 50 балів). У випадку, якщо студент не з'явився на засідання екзаменаційної комісії для складання екзаменів або захисту випускної кваліфікаційної роботи, у протоколі зазначається, що він є неатестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Якщо студент не з'явився на засідання екзаменаційної комісії з поважної причини, що підтверджується відповідними документами, йому може бути встановлена інша дата складання екзамену (захисту випускної кваліфікаційної роботи) під час роботи екзаменаційної комісії. Студент, який отримав незадовільну оцінку, відраховується з університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Студенти, які не склали державні екзамени у зв'язку неявкою без поважних причин або отриманням незадовільної оцінки, мають право на повторну державну атестацію протягом трьох років після відрахування з університету (у період роботи екзаменаційної комісії з відповідної спеціальності). Перелік державних екзаменів визначається за навчальним планом, чинним на момент повторної державної атестації. Повторно складаються тільки ті державні екзамени, з яких була отримана незадовільна оцінка.

3.4. Підведення підсумків роботи екзаменаційної комісії.

Результати оцінки з усних державних екзаменів оголошуються головою екзаменаційної комісії у день їх складання. У протокол заносяться: оцінки, одержані на державних екзаменах; запитання, поставлені випускникові; особливі думки членів екзаменаційної комісії; здобуті освітній рівень та кваліфікація; рішення щодо видачі диплома – звичайного зразка або з відзнакою; рішення щодо надання рекомендації на вступ до аспірантури.

Протокол підписує голова і члени екзаменаційної комісії.

Книга протоколів зберігається в архіві університету.